

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/147802,Zdjecia-z-Powstania-Warszawskiego.html>
2023-02-03, 17:48

Zdjęcia z Powstania Warszawskiego

Prezentujemy fotografie z zasobu Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej

Na mocy rozkazu dowódcy Armii Krajowej, gen. Tadeusza Komorowskiego „Bora” powstanie warszawskie rozpoczęło się 1 sierpnia 1944 r. o 17.00, tzw. godzinie „W”. Miało na celu wyzwolenie stolicy spod niemieckiej okupacji przed wkroczeniem do niej Armii Czerwonej. Armia Krajowa i władze Polskiego Państwa Podziemnego zamierzały ujawnić się i wystąpić wobec Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (utworzonego w Lublinie i zależnego od woli Stalina) w roli gospodarza (jako jedyna legalna władza niepodległej Rzeczypospolitej). Powstanie, planowane na kilka dni, upadło 3 października po 63 dniach walki.

O ile pod względem militarnym powstanie zakończyło się klęską, o tyle pod względem politycznym miało znaczenie ogromne. Rozpoczynając je, Polacy zademonstrowali dążenie do odzyskania i utrzymania niepodległości. Jak pisał po wojnie Jan Nowak-Jeziorański, uczestnik tego niepodległościowego zrywu, legendarny „kurier z Warszawy”, „walka nie była daremna”, a powstanie warszawskie sprawiło, że „państwo polskie, chociaż zniewolone i wasalne, zachowało swoją odrębność, przetrwało Stalina, który w swych zamysłach prawdopodobnie chciał z niego z czasem uczynić część ZSRS”.

Tadeusz Rajszczak ps. „Maszynka”, żołnierz batalionu „Miotła” na terenie Starego Miasta, II poł. sierpnia 1944 r. (AIPN)

Żołnierze batalionu „Miotła” na terenie Starego Miasta, II poł. sierpnia 1944 r. (AIPN)

Żołnierze batalionu „Miotła” pluton „Torpedy”: od lewej: Jerzy Głowacki „Karius”, strz. Tadeusz Rajszczak „Maszynka”, st. strz. Kazimierz Gabara „Łuk”, sierż. pchor. Zdzisław Maciej Michalski „Sokół”, st. strz. Franciszek Świerczewski „Franuś”, ppor. Józef Nyc „Piorun” (AIPN)

Żołnierze batalionu „Miotła” pluton „Torpedy”: od lewej:

Żołnierze batalionu „Miotła” na terenie Starego Miasta, II poł.

Barykada oddzielająca plac Napoleona od ul. Szpitalnej w czasie Powstania

Jerzy Głowacki „Karlus”,
strz. Tadeusz Rajszczak
„Maszynka”, st. strz.
Kazimierz Gabara
„Łuk”, sierż. pchor.
Zdzisław Maciej
Michalski „Sokół”, st.
strz. Franciszek
Świerczewski „Franuś”,
ppor. Józef Nyc „Piorun”
(AIPN)

sierpnia 1944 r. (AIPN)

Warszawskiego – widok
w kierunku placu (AIPN)

Powstanie było zrywem ludzi młodych. Większość żołnierzy wkroczyła w dorosłość podczas okupacji. Walczyli również małoletni. Młodszy członkowie Szarych Szeregów służyli w Harcerskiej Poczcie Polowej oraz podobnie jak kilkunastoletnie dziewczęta byli łącznikami i sanitariuszami, starsi walczyli z bronią w ręku na pierwszej linii frontu. Tylko 40 proc. powstańców przeszło pełne wykształcenie bojowe, większość z racji młodego wieku (65 proc. powstańców miało poniżej 25 lat) nie zdążyła odbyć szkolenia wojskowego przed wybuchem wojny. Ci, którzy je ukończyli, nie zawsze mogli wykorzystać nabyte umiejętności, ponieważ walka w mieście stawiała inne wymagania niż manewry na poligonach lub kampania 1939 r. Poziom wykształcenia wojskowego był zatem zróżnicowany.

Kobiety nabierające wodę na jednej z ulic w czasie Powstania Warszawskiego (AIPN)

Zniszczone w czasie walk budynki przy jednej z ulic. Na pierwszym planie grupa powstańców idąca szeregiem wśród gruzów. 1944 r. (AIPN)

Kobiety przygotowują posiłek w czasie Powstania Warszawskiego (AIPN)

Zniszczone budynki w czasie Powstania

Niemiecki transporter

Warszawskiego przy
Placu Napoleona –
widok na pierzeję
północną (AIPN)

Zniszczenia zabudowy
w czasie Powstania
Warszawskiego (AIPN)

opancerzony zdobyty
na ul. Bartoszewicza
przez żołnierzy 107.
plutonu 2. kompanii (d-
ca por. Jan Jasieński ps.
„Jaś”) VIII Zgrupowania
AK „Krybar” (AIPN)

Powstanie Warszawskie
na Mokotowie. Para
młoda i grupa
powstańców w
zobocznym
niemieckim
samochodzie
Kübelwagen. na
podjeździe przed
Szpitalem Sióstr
Elżbietanek przy ulicy
Goszczyńskiego 1
(AIPN)

Grupa powstańców na
terenie willi Brodziszów
przy ulicy
Malczewskiego.
Pierwszy z lewej por.
Wacław Zożarski ps.
„Kozłowski” (z
harmonią) (fotoreporter
BiP). Pierwszy z prawej
por. Jan Markowski ps.
„Krzysztof” (twórca
muzyki do „Marszu
Mokotowa” oraz twórcą
innej powstańczej
piosenki „Sanitariuszka
Małgorzatka”). Obok
niego (druga z lewej)
sanitariuszka Janina
Zawęska ps.
„Małgorzatka”
(sanitariuszka Pułku AK
„Basztka”, bohaterka
powstańczej piosenki
„Sanitariuszka
Małgorzatka”). (AIPN)

Ponieważ kobiety uczestniczyły w konspiracji długo przed wybuchem powstania, ich udział w zrywie w 1944 r. wydawał się czymś naturalnym. Podczas powstania nie tylko służyły jako lekarki, sanitariuszki, pielęgniarki (w służbie sanitarnej – stanowiły około 70-80 proc. personelu) i łączniczki, lecz także trafiały na pierwszą linię frontu. Były przewodniczkami w kanałach. Kobiące Patrole Minerskie brały udział w akcjach bojowych, z kolei oddział Dywersja i Sabotaż Kobiet m.in. przygotowywał sygnalizację dla alianckich lotników i odbierał zrzućy. 12 sierpnia 1944 r. płk Antoni Chruściel „Monter”, dowódca okręgu AK Warszawa-Miasto i faktyczny dowódca wojsk powstańczych, wydał rozkaz uznający kobiety, które w okresie konspiracji złożyły przysięgę i zostały zaliczone do formacji AK, za jej żołnierzy. Zarówno powstańcy, jak i cywile, przyjęli wybuch powstania z wielkim entuzjazmem, który demonstrowali, wywieszając na ulicach białoczerwone flagi.

Radości towarzyszył jednak lęk związany ze spodziewaną reakcją Niemców i niepewność co do postępowania Stalina. Cywile aktywnie wspierali powstańców, dostarczając im żywność, organizując zaplecze dla żołnierzy AK, biorąc udział w opiece nad rannymi, budowie

barykad i odgruzowywaniu miasta. Wanda Figiel, w czasie powstania łączniczka w stopniu starszego sierżanta, wspominała, że powstanie warszawskie „to był zryw pochodzący z serca, bez przymusu. [...] Widać było wspólnotę”. Podobne odczucia miało wielu żołnierzy powstania i mieszkańców Warszawy. Powstańcy reprezentowali pełen przekrój społeczeństwa polskiego. Ramię w ramię do walki stanęli robotnicy i intelektualiści, stronnicy niemal wszystkich opcji politycznych, ludzie w różnym wieku, różnego pochodzenia i różnych wyznań.

[Fragmenty broszury „Powstańcy warszawscy”, wyd. IPN, seria „Patroni naszych ulic”](#)